

PERSOONLIJK VERHAAL

AD DE LA MAR : FUNERAIRE CULTUUR OP CYPRUS

In oktober 2018 bezocht Ad de la Mar samen met zijn vriendin het eiland Cyprus.

Ad was tijdens zijn werkzame leven onderwijzer, directeur basisschool en computerdocent bij commerciële bedrijven. Hij is inmiddels met pensioen, maar nog steeds gaat hij door met het overdragen van kennis. Hij heeft vooral belangstelling in geschiedenis en kunst en trekt met lezingen door de regio, o.a. over funeraire onderwerpen. Hij geeft ook rondleidingen op begraafplaats Moscowa in Arnhem.

Hij bestudeerde ook de funeraire cultuur en bezocht in ruim 40 jaar veel begraafplaatsen in binnen- en buitenland. In onderstaand reisverhaal combineert hij zijn interesses in geschiedenis en funeraire cultuur. Hij volgt niet het programma van de reis, maar plaatst zijn verhaal in een historisch kader.

Cyprus is een eiland met een prachtige natuur en met veel dingen die de moeite van het bekijken waard zijn. Het eiland heeft een Grieks en een Turks gedeelte en voor Nederlanders is het mogelijk om zonder visum de grens te passeren.

We organiseerden altijd zelf onze reis, maar nu gingen we eens met een

reisgezelschap en dat is ons minder goed bevallen. Als we bij een kerk aankwamen, werden er twee bliken toeristen opengetrokken en stonden we met 90 mensen elkaar te verdringen. Maar we hebben alles gezien wat we wilden zien en daar was best veel funerairs bij.

Ik ga met grote stappen door de geschiedenis van het eiland.

De Christelijke Tijd

Famagusta: In de Bijbel kunnen we lezen dat Paulus en de apostel Barnabas naar Cyprus gingen om daar het evangelie te verkondigen. Barnabas keerde er later terug en werd de stichter van de Christelijke Kerk op het eiland. Het mausoleum van Barnabas ten noorden van Famagusta is nu een bedevaartsplaats en een toeristische attractie. Het ligt op korte afstand van een klooster, waar we de medereizigers voor een ogenblik achterlieten.

Larnaca: Een andere Bijbelse persoon is Lazarus, de broer van Martha en Maria. Hij werd door Christus uit de dood opgewekt en zou zijn tweede leven hier hebben doorgebracht, nadat hij door de Joden uit Israël was verbannen. Lazarus schijnt nog dertig jaar te hebben geleefd en werd zelfs tot bisschop gewijd. Na zijn tweede dood is hij op Cyprus begraven. We zagen zijn relieken (schedel en botten) liggen in het altaar van de Lazaruskerk in Larnaca. Zijn lege marmeren sarcofaag ligt een etage lager. In de kerk hangt een zeventiende-eeuwse icoon, waarop een man zijn neus dichtknijpt vanwege de lijkvlucht, maar het was te donker om dat te fotograferen. Jammer. Vanaf 431 is de Cypriotisch-orthodoxe kerk op Cyprus een van de zelfstandige kerken binnen de Oosters-orthodoxe Kerk. Er worden veel kerken en kloosters gesticht, meestal herkenbaar aan een koepeltje.

*bezochte plaatsen op Cyprus:
Nicosia - Famagusta - Kyrenia - Larnaca*

Famagusta: St. Barnabasklooster

Famagusta: St. Barnabas

Famagusta: graf St. Barnabas

Larnaca: St. Lazarus - relieken

Larnaca: St. Lazarus - relieken (detail)

Larnaca: St. Lazarus - (lege) graftombe

De Ottomaanse periode

Kyrenia: In 1570 veroverden de Islamieten Cyprus op de Venetianen. De beroemde Ottomaanse admiraal Sadik Pasha sneuvelde bij de aanval. Sadik Pasha werd begraven in Kyrenia Castle, een machtige burcht uit de

elfde eeuw, waar je ook graven kunt zien uit de Bronstijd. Kyrenia is een flinke plaats, waar we een tijdje vrij konden rondwandelen en rondkijken.

Kyrenia Castle: tombe admiraal Sadik Pasha

Kyrenia Castle: graven uit de Bronstijd

Kyrenia: In Kyrenia parkeerde de bus op een grote parkeerplaats. Vlak ernaast keken we naar de overblijfselen van de ooit uitgestrekte Ottomaanse begraafplaats 'Baldoken', waar zich onder andere het graf van een Pasha bevindt.

De dodenakker bestaat al sinds 1571, toen de Ottomanen Cyprus hadden veroverd; er werden oorspronkelijk alleen militairen begraven. Hij is heel bijzonder om te zien en is in 1995 gerestaureerd. Op het ogenblik is nog steeds een kwart van de Cyprioten Islamiet.

Kyrenia: Ottomaanse begraafplaats Baldoken

Larnaca: Vlakbij het vliegveld van Larnaca ligt aan het Larnaca Zoutmeer de moskee Hala Sultan Tekke, die tevens het mausoleum is van Umm Haram († c. 647), een tante van Mohammed. Zij was de vrouw van de stadhouder van Palestina. Op deze plaats verongelukte ze, toen ze van haar muilnier viel. Haar graf werd een bedevaartsoord, maar pas tussen

1760 en 1810 werd rond haar graf deze moskee gebouwd. Natuurlijk deden we onze schoenen uit, toen we de moskee binnen gingen om haar graf te zien. Rondom de moskee is een begraafplaats met oude stèles en prachtige palmbomen. In een ander seizoen nestelen er flamingo's bij het meer, die zagen wij dus nu niet.

Larnaca Zoutmeer: moskee Hala Sultan Tekke

graf van Umm Haram

islamitische begraafplaats rond de moskee

In Britse handen

Larnaca: Na de opening van het Suezkanaal werd Cyprus strategisch van belang voor de Britten. Zij bezetten Cyprus in 1877. In Larnaca is een Engelse begraafplaats met kooplui, consuls en missionarissen, maar er liggen ook Duitsers, Italianen en Amerikanen. We zagen dat tegen de muur

van de St. Lazarus-kerk grafzerken waren opgehangen.

In 1925 werd het eiland een kroonkolonie. De Tweede Wereldoorlog ging aan Cyprus niet voorbij en vanzelfsprekend zijn ook hier oorlogsbegraafplaatsen, maar die zijn niet anders dan elders.

Larnaca: St. Lazaruskerk

zerken tegen de St. Lazaruskerkmuur

Larnaca: Engelse begraafplaats

Zelfstandige republiek

In 1960 werd Cyprus onafhankelijk en een zelfstandige republiek. Makarios III (1913-1977), een fel nationalistisch Grieks-Cypriotische geestelijke, werd president. Er volgde een periode met veel gewelddadige conflicten, omdat de Turks-Cyprioten naar autonomie bleven streven.

Makarios is begraven op de plek die hij zelf had uitgekozen in het Troödos-gebergte vlak boven het Kykkos-klooster, waar hij in 1926 monnik was. We zijn er niet geweest, maar dit onderdeel in de geschiedenis mag natuurlijk niet ontbreken. *(foto's van internet)*

Makarios III

grafkapel van Makarios III

graftombe van Makarios III

Tweedeling van Cyprus

Kyrenia. In 1974 viel Turkije Cyprus binnen bij Kyrenia. Cypriotisch-orthodoxe christenen werden gedood en hun begraafplaatsen werden verwoest.

Als reactie werden door de orthodoxe christenen Turkse wijken platgebrand, vrouwen verkracht en kinderen doodgeschoten. Deze orthodoxe dodenakker maakte grote indruk op mij.

Alsancak bij Kyrenia: orthodoxe begraafplaats

In het noordelijk deel ontstond de zelfverklearde Turkse Republiek Cyprus, die alleen wordt erkend door Turkije. Het Turkse deel wordt door een VN-bufferzone gescheiden van de al bestaande Republiek met Griekse Cyprioten. Nicosia werd een verdeelde stad en het is ongelooflijk,

maar de schitterende badplaats Varosha, een wijk van Famagusta in het buffer-gebied is een complete spookstad geworden, zelfs met verroeste auto's in de straten. Met de bus reden we langs leegstaande, vervallen huizen achter prikkeldraad.

Nicosia: verdeelde stad

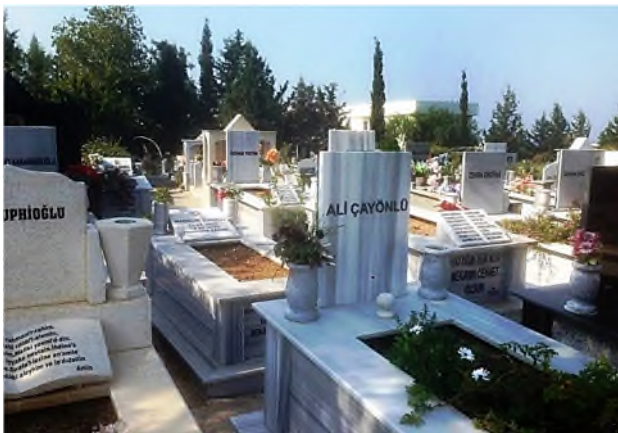
Nicosia: grensovergang

Varosha

Er vond een enorme volksverhuizing plaats. Tienduizenden mensen verhuisden uit angst voor de tegenpartij van zuid naar noord of van noord naar zuid. In het Turkse deel van Cyprus werden steeds meer Turks-Islamitische begraafplaatsen gesticht.

Een Turk wilde ons laten zien waar het graf van zijn zoon was. Maar hij sprak alleen Turks, lastig hoor. Vanzelfsprekend hebben beide partijen hun oorlogsbegraafplaatsen, het zijn herinneringsplekken aan de wrede oorlog van 1974 (foto's internet).

Alsancak: islamitische begraafplaats

orthodoxe oorlogsbegraafplaats (Zuid-Nicosia)

islamitische oorlogsbegraafplaats (Kyrenia)